232749 - İslam’da emanet

Soru

Emanet nedir? Emanete hıyanet edenin cezası nedir? Nasıl tövbe edilir? Bu konuda Kur’an ve sünnetten deliller nelerdir?

Detaylı cevap

Allah’a hamd olsun.

Şeriatta emanetin iki anlamı var; biri genel,

diğeri ise özeldir.

Genel anlamı: Emanet, Şeriatın tüm emir ve yasakları ifade eder. Bunun delili şu ayettir: “Şüphesiz biz emaneti göklere, yere ve dağlara teklif ettik de onlar onu yüklenmek istemediler, ondan çekindiler. Onu insan yüklendi. Kuşkusuz o çok zalimdir, çok cahildir.” (Ahzab 72)

İbn Kesir Rahimehullah, “Emanet” sözcüğünü tefsir ederken selef alimlerin görüşlerini de aktarmıştır. Daha sonra şöyle dedi: Tüm bu görüşlerin arasında bir aykırılık yoktur. Sonuç olarak tümü emanetin; yükümlülük; emirleri, ve yasakları şartlarıyla kabul etmektir. Yani Emirleri yerine getirirse sevap alır, terk ederse cezalandırılır. İnsan, bunu zayıf, cahil ve zalim haliyle kabul etmiştir. Allah’ın muvaffak kıldıkları mustesnadır. (İbn Kesir 6/489) İbn Cerir el Taberi bu anlamı tercih ederek şöyle demiştir:

Bu konuda en tercihli ve en doğru görüş şöyle diyenlerin görüşüdür: Bu hususta emanet ile tüm din ve dünya açısından emanetleri kapsar. Yüce Allah “Biz emaneti teklif ettik” derken emanetin sadece bazı anlamlara özel olarak ifade etmemiştir. Böylece tüm anlamlarını kapsar. (Tefsir el Taberi 19/204-205)

Kurtubi Rahimehullah şöyle dedi:

Emanet, tüm din görevlerini kapsar. Bu da cumhurun görüşüdür. (Tefsir Kurtubi 17/244) yüce Allah şöyle dedi: “Yine onlar ki, emanetlerine ve verdikleri sözlere riâyet ederler.”

Muhammed el Emin el Şanqiti Rahimehullah şöyle dedi:

Emanet, Allah’ın sana korumasını emrettiği her şeyi kapsar. Böylece bunun içine tüm uzuvları Allah’ın razı olmadığı hususlardan korunması gerekir. Ayrıca insanların sana emanet ettiği hakları korumandır. (Edvaulbeyan 5/846)

Emanetin özel anlamı: Şeriatın metinleri; emanetin korunması, kaybedilmemesi ve hıyanet edilmemesi ilgili rivayetlerle mütevatirdir. Soru soranın maksadı; İlim ve fıkıh kitaplarında ve insanların dilinde meşhur olmuş yönünde olabilir.

Burada maksat: Korunması ve yerine getirilmesi vacip olan diğer kişilerin haklarıdır.

Söz konusu emanetin meşhur üç şekli vardır:

Birinci şekil:

Borç, mevduat, kira vb. sözleşmelerle sabit olan mali haklardır. Veya sözleşmeyle ilgili olmayan buluntu gibi insanların kaybettikleri mali varlıklardır.

El Mevsua el Fıkhiye el Kuveytiye 6/236 şöyle geçmektedir:

Yapılan araştırma sonucunda fıkıh alimleri emaneti iki anlamda kullandıkları görülmüştür:

a-Emanetin temelde maksat olup akite bağlı türdür. Birinin başkasına koruması için yarına bıraktığı maldır. Böylece her mevduat emanettir ama her emanet mevduat değildir.

b-Emanetin zımni maksat olup akite bağlı türdür. Burada temel olmayıp tabidir. Örnek kiralama, ödünç alınan eşya, mudaraba (emek sermaye ortaklığı), vekalet, ortaklık ve ipotek.

c-Akitle ilişkisi olmayan tür. Örnek buluntu, rüzgarın birine ait bir varlığı komşusuna sürüklemesi. Bu durumlar şer’i emanet olarak adlandırılır.

İkinci şekil:

İnsanların sırlarını korumak.

Ebu Sad-i Hudri'yi r.a'dan rivayetle Resulullah Salhahlahu Aleyhi ve Sellem şöyle dedi:

"Şüphesiz ki kıyamet gününde Allah katında emanete hiyanetin en büyüğü kişinin eşiyle ilişki kurduktan sonra onun sırrını yayandır." (Muslim 1437)

Cabir b. Abdullah r.a'dan rivayet edildiğine göre Rasulullah Sallallahu Aleyhi Vesellem şöyle dedi: "Bir kişi sağa sola bakınarak konuşursa onun konuşması emanettir" (Ebu Davud 4868, Tirmizi 1959, Elbani 4868)

Üçüncü şekil:

Kamusal ve özel sorumluluklar ve makamlar: şüphesiz bu sorumluluklar, hak ve adaletle yerine getirilmesi gereken bir emanettir. Hüküm verme pozisyonu bir emanettir, yargının pozisyonu bir emanettir, herhangi bir kurumdaki yöneticinin pozisyonu bir emanettir, Ailenin sorumluluğu bir emanettir, tüm görevler ve makamlar da emanettir.

Ebu Hureyre r.a'dan rivayet edildiğine göre Rasulullah Sallallahu Aleyhi Vesellem şöyle dedi: "Emânet *kaybedildiği zaman* kıyâmeti bekle" peki emanet nasıl kaybedilir ey Allah'ın Rasulü? Rasulullah: "işler, ehli olmayana verildiğinde kıyameti bekle" dedi: (Buhari 6496)

Ebu Zer r.a'dan rivayet edildiğine göre Rasulullah'a şöyle dedi: Ey Allah'ın Rasulü! Beni görevlendirmez misin? Rasulullah elini omzuma vurdu ve şöyle dedi: "Ey Ebu Zer, görüyorum ki sen zayıfsın. O (yönetim sorumluluğu) ise, bir emanettir. O, onu (yönetimi) hakkıyla alan ve o hususta üzerinde olanı yerine getiren kimse dışında, kıyamet günü utanç ve pişmanlıktır." (Muslim 1825)

İkincisi:

Özel ve genel anlamda olan emanet hususunda insana vacip olan husus; emaneti şer'i olarak gerektiği gibi korumak ve sahibine teslim etmektir. Emanetin kaybedilmesi ve emanete hıyanet

etmek haramdır. Yüce Allah şöyle dedi: “Ey iman edenler! Allah’a ve Peygamber’e hainlik etmeyin. Bile bile kendi (aranızdaki) emanetlerinize de hainlik etmeyin.” (Enfal 27) başka bir ayette: “Allah, size, emanetleri mutlaka ehline vermenizi ve insanlar arasında hükmettiğiniz zaman adaletle hükmetmenizi emrediyor.” (Nisa 58)

Emanete hıyanet etmek münafıklığın alametlerinden biridir.

Abdullah b. Amr'dan şöyle dediğini nakletti: Rasulullah (Sallallahu aleyhi ve Sellem) şöyle buyurdu:

"Dört huy vardır ki, bunlar kimde bulunursa katıksız bir münafık olur. Kendisinde bu hasletlerden birisi bulunan kişide de, -onu terk edinceye kadar- münafıklıktan bir haslet bulunur: Konuşursa yalan söyler, ahitleşirse (antlaşırsa) antlaşmasını bozar, söz verirse sözünde durmaz, kavga ederse haktan uzaklaşır." (Buhari 34, Muslim 58)

Üçüncüsü:

Emanete hıyanet etmek; büyük günahlardan olmasıyla birlikte tövbenin kapısı açıktır.

Yüce Allah şöyle dedi: “De ki: “Ey kendilerinin aleyhine aşırı giden kullarım! Allah’ın rahmetinden ümidinizi kesmeyin. Şüphesiz Allah, bütün günahları affeder. Çünkü O, çok bağışlayandır, çok merhamet edendir.” (Zümer 53)

Başka bir ayette:
“O, kullarından tövbeyi kabul eden, kötülükleri bağışlayan ve yaptıklarınızı bilendir.” (Şura 25)

Ebu Hureyre r.a’dan rivayet edildiğine Rasulullah Sallallahu Aleyhi Vesellem şöyle dedi: “Her kim Güneş batıdan doğmadan önce tövbe ederse Allah onun tövbesini kabul eder” (Muslim 2703)

Samimi tövbe; günahın bırakılmasına hızlı davranmak, pişman olmak ve tekrar o günaha dönmemek üzere azim göstermektir. Daha sonra emaneti kaybeden günahkar, şuna dikkat eder: Şayet ihmal edilen emanet Allah’ın haklarıyla ilgili ise, tövbe ve istiğfarla birlikte ihmal ettiği vacipleri telafi etmek için kaza ve kefaret gibi yükümlülüklerini yerine getirir. Örnek: bir kimse Ramazan ayında kasıtlı bir şekilde orucunu bozarsa tövbeyle birlikte orucu bozduğu günleri kaza

eder. Şayet Ramazan gündüzünde cinsel ilişkiyle orucunu bozmuşsa kefareti öder.

Şayet hıyanet ettiği emanet kul hakkıyla ilgiliyse yukarıda bahsi geçen samimi tövbeyle birlikte hakları sahiplerine iade etmesi gerekir. Veya hak sahibinden helallik ve af dilemesi gerekir.

Ebû Hureyre r.a'dan rivayet edildiğine göre, Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- şöyle buyurdu: "Kimin üzerinde din kardeşinin ırzı, namusu veya başka bir şey ile ilgili bir zulüm varsa, altın ve gümüşün bulunmayacağı kıyamet günü gelmeden önce o kimseyle helalleşsin. Yoksa kendisinin sâlih amelleri varsa, yaptığı zulüm miktarınca sevaplarından alınır. (Hak sahibine verilir.) Şâyet iyilikleri yoksa, kendisine zulüm yaptığı kardeşinin günahlarından alınarak onun üzerine yükletilir." (Buhari 2449)

Nevevi Rahimehullah şöyle dedi:

Her günahtan tövbe etmek vaciptir. Şayet günah kul ile Allah arasında olup bir insanla alakası yoksa üç şartı var:

Birincisi: Günahı bırakmak

İkincisi: Yaptığına pişman olmak

Üçüncüsü: Tekrar o günahı işlememek üzere azim göstermek.

Bunlardan biri yerine getirilmezse tövbesi kabul edilmez.

Şayet işlenen günahın başka bir insanla alakası varsa dört şartı var. Yukarıda belirtilen üç şartla birlikte hak sahibine hakkını ödemektir. Şayet mal vb. bir şey ise sahibine öder. Şayet iftira türünde bir şey ise ondan helallik ister. Gıybet ise af diler. (Riyazussalihin s. 14) gıybet günahından helalleşmek konusunda daha fazla bilgi için (23328) nolu sorunun cevabına bakınız.

En iyisini Allah bilir.